

Historisch besef van...klootschieten

Peter Los

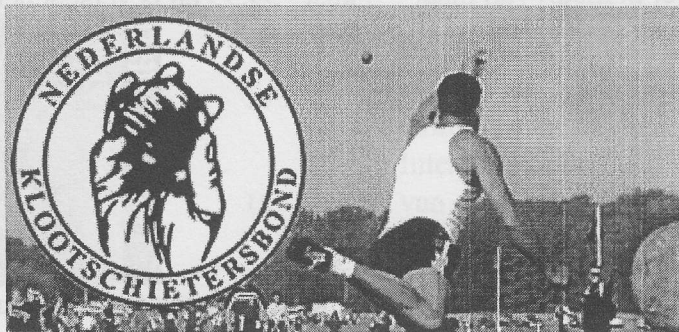
De Sportwereld toetst in ieder nummer het historisch besef van een sportbond. In dit deel van de reeks: Nederlandse Klootschieters Bond (N.K.B.)

Tijd: 31 maart 2004
Gesprekspartner: dhr. G. Hutten
Functie: Tweede voorzitter van de N.K.B.

Voor deze bijdrage werd gebruik gemaakt van een artikel van dhr. Halbo Bosker

1. Wanneer is de Nederlandse Klootschieters Bond opgericht?

De N.K.B. werd opgericht op 26-10-1967.

2. Hoeveel leden/verenigingen telt de bond?

Per 31-12-2003 telde de N.K.B. 2.618 leden, waarvan 1.972 man en 646 vrouw, verdeeld over elf regionale federaties. Onder de overkoepeling van de bond beoefenen 65 verenigingen de klootschietsport.

3. Is er iets gepubliceerd over de geschiedenis van de klootschietsport in Nederland?

In 1992 verscheen een jubileumboekje ter gelegenheid van het 25 jarige bestaan van de Nederlandse Klootschieters Bond.

Ook werd er een boek geschreven door Halbo Bosker, oud-voorzitter van de N.K.B. Dat boek heet: Klootschieten. Sport en Spel. Uitgeverij: De Vrieseborch. Dhr. Bosker is momenteel bezig met een nieuw boek over de klootschietsport.

4. Wanneer is de sport ontstaan?

Reeds in 1390 werden in Haarlemmerhout, door zorg van Graaf Albrecht van Beieren, de eerste (c)lootschiet-banen aangelegd. Dat was de eerste formele en tastbare bevestiging van een sport die eeuwen daarvoor moet zijn ontstaan. Vast is komen te staan dat rond 1500 het klootschieten in Nederland buitengewoon populair was. Vele gezegden en uitdrukkingen in onze taal duiden daar ook op. Het woord clood (nu klood), is oud Nederlands voor een massieve bal en het woord schieten staat voor 'met kracht werpen'.

Met het sterk veranderde tijdsbeeld aan het einde van de Nederlandse opstand (tachtigjarige oorlog) en de daarop volgende Gouden Eeuw verdween de sport langzamerhand uit Holland. Maar ze handhaafde zich door de

eeuwen heen als folklore in het traditierijke Twente en de Achterhoek. Buurtschappen en dorpen daagden elkaar uit voor een wedstrijd. Er werd fel gestreden, maar na afloop was er altijd wel een 'kleutjesmaal' en een drankje.

De sport maakte een groot aantal ontwikkelingen door, voor wat betreft het spel en de technieken. In de tijd van Vondel en Erasmus was het nog een spel tussen twee mensen, met onderlinge afspraken, *wie het eerst met de synen clood of bal het vastgestelde perk sal raeken*. Eeuwen later verhaalt de geschiedenis dat gehuchten, dorpen en steden elkaar uitdaagden voor een wedstrijd, en het aantal deelnemers wel tot ver over de honderd kwam.

Traditiegetrouw werden dan door de voormannen voor elk van deze wedstrijden aparte afspraken, zeg wedstrijdreglementen, gemaakt.

Door onnauwkeurigheden en verschillen in uitleg ontstonden er wel eens twistgesprekken die dan met de vuist werden beslecht en jarenlang mensen en gemeenschappen uit elkaar dreven. Er ontbrak nog duidelijk een overkoepelend orgaan. Met de toenemende industriali-

wordt het klootschieten beoefend (Road Bowls and Bullets). De I.B.A. draagt zorg voor de organisatie van de Europese Kampioenschappen die iedere vier jaar gespeeld worden.

Naast de vele toernooien spelen tegenwoordig

satie rond 1900 en de daarop volgende maatschappelijke veranderingen werden talrijke klootschietverenigingen opgericht, die regionaal, op basis van traditie, de reglementen op elkaar afstemden. Zo werd de basis gelegd voor de huidige Twentse en Achterhoekse Klootschietbonden en Federaties als een overkoepelend orgaan.

Kenmerkend voor een traditionele sport zoals klootschieten is dat zij sterk cultuurdragend is en regionaal van karakter. De spelregels en gebruiken, behoeften niet nauwkeurig te worden omschreven, zij werden van generatie op generatie doorgegeven. Het was niet wonderlijk dat bij wedstrijden buiten de regio grote meningsverschillen ontstonden. Het gevolg was de oprichting van een nationale organisatie in 1967, gebruik makend van uniforme spelregels.

Twee jaar na haar eigen oprichting kwamen van de N.K.B. de initiatieven tot het houden van Europese kampioenschappen klootschieten. Dat leidde tot de oprichting van de International Bowlplaying Association (I.B.A.) op 1 juni 1969. Hierbij traden twee Duitse en Ierse bonden toe. Tegenwoordig maakt ook de Italiaanse bond er onderdeel van uit.

In Noord-Duitsland (Sleeswijk-Holstein en Oost-Friesland) wordt het klootschieten (in bepaalde gebieden Bosseln genoemd) volop bedreven door een tweetal bonden met samen meer dan 45.000 leden. Ook in Ierland, in het zuiden bij Cork en in het noorden bij Belfast,

circa 5.000 klootschietsters) in Twente, Achterhoek, IJsselstreek en Drenthe in verenigingsverband competities binnen hun federaties of afdelingen, onder de vlag van de Nederlandse Klootschietbond. Deze is aangesloten bij NOC*NSF.

5. Waar bevinden zich de archieven en zijn ze geïnventariseerd?

De archieven bevinden zich op het bondsbureau in Tubbergen. Boeken en voornamelijk tijdschriften (zowel nationaal als internationaal) zijn daar geïnventariseerd.

6. Zijn er in het verleden of heden belangrijke Nederlandse klootschietsters geweest?

Vermaarde klootschietsters zijn de gebroeders Leussink (drie broers) die vele nationale en internationale titels in de wacht wisten te slepen. Daarnaast verdienen Mark Oude Luttikhuis en Robert Meyer een eervolle vermelding, daar de eerste regerend Europees kampioen op de straat en de tweede Europees kampioen op het veld is. □

De etymologie van klootschieten

Gerbrand Bakker

Katzwaaien, gansmeppen, konijndraaien, guinees biggetjewaterpen, klootschieten. Ik heb de neiging ze volkssporten te noemen, maar de definitie van volkssport luidt: 'in brede lagen van het volk beoefende sport (zoals vissen, voetballen)'. Die definitie lijkt me niet op te gaan voor klootschieten.

Bovendien is het flauw: er is een Nederlandse klootschietbond (de NKB) en onder auspiciën van de IBA, de International Bowling Association, worden Europese kampioenschappen gehouden.

Andere landen waar klootschieten wordt beoefend zijn Polen, Italië, Duitsland en Ierland. Die IBA moet trouwens niet verward worden met de sport bowls, hoewel die natuurlijk ook met kloten gespeeld wordt.

Voor 1500 was het klootschieten enorm populair, een echte volkssport dus, daarna ging het iets minder. Op de website van de NKB (Nederlandse Klootschietbond) staat een raadselachtige mededeling: "Bij het begin van de gouden eeuw (±1500) raakte het klootschieten echter volkomen in onbruik". Nu heb ik altijd geleerd dat de 17^e eeuw (of laten we zeggen: 1585 tot 1670) onze Gouden Eeuw was, maar iets verderop wordt over Calvijn gesproken, dus het jaartal 1500 klopt aardig, de aanduiding Gouden Eeuw niet.

Hoe dan ook: vanaf dat moment werden de beoefenaars van de sport klotjesvolk genoemd, met als gevolg dat de klot in de kast bleef. Want ja, iets zijn is één, maar iets genoemd worden? Nee, dank u.

Momenteel is de sport, vooral in Twente en de Achterhoek, en zoals we hierboven zagen ook internationaal, weer flink in opkomst.

Goed, de klot. Middel-Nederlands: *cloot*, 'klomp, kluit, bol, bal, kogel'. Cloot en kluit zijn hetzelfde woord. Aardklot is een ouderwetse, poëtische aanduiding voor de planeet waarop wij wonen.

Pas later kreeg het woord een genitale lading. Testis (meervoud: testes)? Testikels? Wat een rare woorden, en teelballen, dat geeft associaties met stieren en beren (mannetjesvarkens).

In de balzak zitten gewoon twee ballen, en een ander woord voor bal was klot, dus in een balzak zitten kloten. Testis en testikel, trouwens, hebben te maken met het woord *testament*, op basis van het Latijnse *testis* 'getuige'.

Etymologisch zit dat nogal verwarrend in elkaar, één populaire verklaring (in de Angelsaksische etymologie) is dat mannen vroeger zwoeren op hun manzijn, met andere woorden: één hand in de lucht, de andere stevig om de balzak.

Bij schieten denken we aan geweren, revolvers en pistolen, maar het schieten in klootschieten heeft de betekenis 'snel (doen) bewegen', de oudste betekenis in de Van Dale (voor de mensen die dat nog niet wisten, en het handig vinden om wèl te weten: de betekenisomschrijvingen in de dikke Van Dale worden in chronologische volgorde weergegeven, de oudste betekenis onder nummer 1. enzovoort).

Tot slot nog een tweetal citaten uit de reglementen van de NKB, om even over na te denken en zo uw eigen gedachten bij te hebben:

2.10.2 Identificatie van de klot

De verantwoordelijkheid voor het spelen van de juiste klot berust bij de speler. Elke speler behoort zijn klot te kunnen identificeren. Een speler mag een klot waarvan hij denkt dat het zijn klot is, opnemen voor identificatie en deze schoonmaken voor zover als nodig is voor identificatie.

2.11.2 Het schot

[...] Indien een klot tijdens een schot uit elkaar springt, moet er worden overgeschoten. □

DISCI of SOLOS

Wetenswaardigheden over het eeuwen
oude Klootschieten
Halbo Bosker

Klootschieten is een, zoals we altijd aannamen, oude sport, maar hoe oud precies weernieand. Het blijkt echter dat Homerus, Vondel en een Groningse predikant meer van klootschieten wisten en erover schreven.

“Geheel ontkleet en gesalft speelden sy met de disken”, zoals de “digter” Homerus het beschreef in zijn, geheel in dichtvorm, geschreven boekwerk Ilias.

Onze Vondel buigt zich ook over de Discos en Solos werpers als volgt;

“Dees twee gaan moedig heen,

aan d'eene zyde op 't veld sig moedernaakt ontkleen,

en elk hun lichaam met olijsap glad bestryken,

om sig te sterken, en in 't worpen niet te wijken”

Het is de Groningse Predikant Theodorus Antonidus uit Westerwytwerd en Menkeweer (in de buurt van Godlinze, N.O. van de stad Groningen) die in zijn in circa 1730 geschreven boekwerk, ons een blik gunt in verre oudheid en ons meeneemt naar de Olympische spelen van weleer. Die begonnen ”ongeveer 776 jaaren voor 's Heilands geboorte” zo schrijft hij.

Hij weet daarin te vermelden dat “de discus is een zwaare steen, welke de spel-oeffenaars werpen, want ysere (bol) noemenze Solos”. Ook zegt hij: “Disci zijn ronde steenen, welke oeffenaars met de hand grijpende verre henen wierpen; maar als deselve uit yser is, wordse Solos genaamt”.

Vermeldt wordt ook dat “de discus is of uyt yser, en in de Ilias Solos genaamd, is uyt hout, misschien ook van koper en somtyds

van steen”.

Hij gaat ook verder met; “Sulken beschryvinge van de Discus en syn suster Solos. Dat Diskos en Solos verschillen want de Diskos is een doorboorde steen. Maar de Solos is een koperen ding geheel geklop”.

“De Diskos is breed en holagtig, dog de Solos ronder en klootagtig”

Dat ons klootschieten van een zeer zeer oude herkomst was, dat wisten we. Maar zo oud!

Sedert 1896 worden, de wat wij nu noemen 'de moderne Olympische spelen' gehouden en vinden ze plaats over de hele wereld. Sedertdien kennen we ook het begrip 'sport'. Sporten zijn van de 'lijst' verdwenen, zoals de traditionele sport touwtrekken, vele anderen weer toegevoegd.

Men ontkomt niet aan het gebruik van steeds weer nieuwe sportmaterialen. We zien dat vanzelfsprekend ook terug in 'onze' sport. Kunststof kloten met lood bij straatwedstrijden, en misschien gaat straks ook nog het lood eruit. Gelukkig blijven we de traditionele houten kloot gebruiken op de veldbanen, totdat er iets anders op wordt gevonden. De tijd zal het leren.

Onze prachtige en oeroude sport van snelle vuisten en vaste treden, het Klootschieten, heeft zich door alle eeuwen heen weten te handhaven, en zal dat ook blijven doen. □